

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Βαδίζω. Θα πει προχωρώ. Απ' τα χέρια μου στάζουν χοντρές στάλες αίμα. Δε στάζουν. Τις παίρνει ο άνεμος και τις πετά στη θάλασσα, ανακατεύονται με τους αφρούς και το κύμα. Ανάμεσα στο δέρμα μου και στο δέρμα της πόλης ένα λεπτό σανδάλι. Ξημερώματα. Από πάνω οι γλάροι κρώζουν σαν να προαναγγέλλουν κάτι αλλιώτικο κι όχι ένα ακόμα ξημέρωμα. Ψέμα. Βαδίζω με τα χέρια να κρέμονται δεξιά κι αριστερά στο κορμί μου, σαν δυο μαρμάρινα κομμάτια που κάποιος μου φόρτωσε. Ο άνεμος στα μαλλιά. Ω, τι ρομαντικό. Το χάραμα. Η πόλη που ξυπνάει. Κάποιοι μοναχικοί μεθυσμένοι που ξέμειναν στα παγκάκια. Βαδίζω. Αν κάνω δεξιά πέφτω στο νερό. Αν κάνω αριστερά γυρίζω στο σπίτι μου. Δεν ξέρω ακόμα. Θυμάμαι τα μάτια του· αστράφτουν μες στον νου μου με τη λάμψη του σπαθιού. Ένα αυτοκίνητο με προσπερνά, μικρό, κίτρινο, γεμάτο νέους που γυρίζουν στα σπίτια τους ύστερα από μεγάλο ξενύχτι. Ξένοιαστοι. Ερωτευμένοι. Απογοητευμένοι; Μου κορνάρουν. Δεν τους κοιτώ. Φυσάει τόσο δυνατά που δεν μπορώ ν' ακούσω τις σκέψεις μου. Κι από πάνω οι γλάροι. Στα χέρια μου παγώνει πια και κολλάει το αίμα. Καλοκαίρι, και ο άνεμος

εγκυμονεί κινδύνους. Με λένε Ανδρομάχη, αλλά δε μάχομαι. Υποκύπτω.

Ναι. Ανδρομάχη. Το όνομα της γιαγιάς μου με τα μαύρα ρούχα. Εκείνης που με έμαθε στοιχειωδώς να αγγίζω τον κόσμο και τα πράγματα. Σώζοντάς με για χρόνια πολλά από την απόλυτη τρέλα – την οικογένειά μου. Κοιτάζω τα χέρια μου και βλέπω κάτω απ' το δέρμα να φουσκώνουν οι ίδιες φλέβες που διέτρεχαν σαν ποτάμια και τα δικά της χέρια. Ανάμεσα σ' εκείνη και σ' εμένα χίλια μωρά που δε γεννήθηκαν ποτέ, χίλιες λέξεις που δεν ειπώθηκαν. Με λένε Ανδρομάχη. Κι ως τώρα ποτέ μου δεν πολέμησα.

Πίσω απ' τις φυλλωσιές το κίτρινό του βλέμμα. Ο Ταουκόκ σκύβει και πιάνει το φουσκοκάλαμο με τα βέλη. Η Κίτρι κρύβεται πίσω του, οι μπροί της τρέμουν, τα μπράτσα της τον αγκαλιάζουν. Ο Ιερός τους βλέπει. Θα τους λυπηθεί. Απόψε, αργά το βράδυ, στην καλύβα μου θα κάνω μια μοναχική τελετή προς τιμήν τους. Γι' αυτούς και τον έρωτά τους που γιγαντώνεται πίσω από πράσινες φυλλωσιές χαροποιώντας τη Μητέρα. Γι' αυτούς που τόλμησαν να αντικρίσουν τον Ιερό και να μην το βάλουν στα πόδια. Θα βάψω το κορμί μου κόκκινο και θα στολίσω τα μαλλιά μου με φτερά απ' το πουλί Κοατάκλ. Θα πιω το νερό της λήθης και της επίγνωσης. Θα τραγουδήσω. Και θα γυρίσω πίσω στα χρόνια που ήμουν κορίτσι.

Δε θέλω να μιλήσω για τα τετριμμένα. Μπορώ, αλλά δε θέλω. Δε θα προσφέρει τίποτα σε κανέναν μια τέτοια γνώση. Ναι, γεννήθηκα με προορισμό το να υπακούω. Ναι, εκπαιδεύτηκα γι' αυτό τον σκοπό. Αλλά μάταια. Φαίνεται πως το όνομα

είναι μοίρα – όσο και η παιδική ηλικία τουλάχιστον. Μπορώ να πω όμως ότι μικρή πίστευα στις νεράιδες. Πίστευα πως με σκίαζαν με τα γαλάζια φτερά τους, σε στιγμές που κανένας άλλος δεν μπορούσε να τις δει. Πίστευα ακόμα πως μπορούσα να καταλαβαίνω τα ζώα. Το ξέφρενο παιχνίδι ενός μικρού κατσικιού, το σούρσιμο της χελώνας μες στους θάμνους, το κρώξιμο ενός βατράχου, όλα μιλούσαν στο αίμα μου. Κι έβλεπα στα μάτια τους το ίδιο φως, εκείνο το ίδιο σκοτάδι που μου επιφύλασσε και ο καθρέφτης. Ίσως γι' αυτό δεν τρόμαξα με το αίμα. Όπως δεν είχα τρομάξει νωρίτερα και με το πάθος. Ναι, πρέπει να πιάσω την ιστορία από την αρχή, όμως αυτή η ιστορία δεν έχει αρχή ούτε τέλος. Κι ο θάνατος ακόμα δεν είναι τέλος – έτσι δε λένε;

Είμαι σαράντα χρονών. Πυρετός και καταδίκη. Ούτε νέα ούτε γριά. Είμαι ανύπαντρη. Δεν έχω παιδιά. Ποτέ μου δε θέλησα παιδιά. Αυτό το σκίσιμο της σάρκας που είναι η γέννα. Αυτές τις οίμωγες. Όχι. Μακριά από μένα. Γεννήθηκα στην Αθήνα. Μικρή σημάδενα τυχαία με το δάχτυλο τον χάρτη κι αναρωτιόμουν τι θα είχε συμβεί αν γεννιόμουν εκεί ή εκεί ή εκεί. Βόρνεο, Μπανγκλαντές, Ζάμπια, Νορβηγία. Φανταζόμουν τους γονείς μου μαύρους, στολισμένους με οστά και όστρακα, με ξανθά μαλλιά, αλλά πάντα ίδιους στο βάθος, το ίδιο διαταραγμένους κι επικίνδυνους. Η μάνα μου ήταν καθαρίστρια, και ο πατέρας μου μηχανικός αυτοκινήτων. Το σπίτι μας χτίστηκε πέτρα την πέτρα, μισθό τον μισθό, γκρίνια την γκρίνια, ώσπου θέρειψαν τα μπετά και μας έπνιξαν όλους. Αδέρφια δεν είχα. Οι γονείς μου κατά βάθος μισούσαν τα παιδιά, οπότε είναι απορίας άξιον που έκαναν έστω και ένα. Μάλλον λόγω

κοινωνικής επιταγής. Που δεν εξαργυρώθηκε ποτέ όπως ήλπιζαν.

Η μάνα μου καθάριζε τα πάντα. Τα πατώματα, τα τζάμια, τα αυτιά μου, τα ρούχα μου, την αυλή – όλα με την ίδια αφοσίωση και επιμέλεια. Ο πατέρας μου λέρωνε τα πάντα με γράσα και βενζίνες – τα ρούχα του, τα λόγια του, τη μέρα μου. Πάντοτε με την ίδια επιμονή. Επειδή δεν είχαν κανέναν να τους βοηθάει στην πόλη κι επειδή χρειάζονταν και τα δύο μεροκάματα, με έστειλαν στο χωριό, να με μεγαλώσει η γιαγιά μου. Τη λέγανε Ανδρομάχη· απ' αυτήν πήρα το όνομα. Ευτυχώς, ο πατέρας μου μισούσε τη δική του μάνα και δεν έφερε αντιρρήσεις στην επιλογή. Ίσως μάλιστα και να το πρότεινε μόνος του – δεν ξέρω.

Η γιαγιά μου. Διόλου τρυφερή. Μια στέκα ντυμένη στα μαύρα, με βαθουλωτά μάτια και δέρμα ζαρωμένο. Άσχημη. Σαν τις γριές απ' τα παραμύθια. Και καλή. Σαν μάνα που ξέρει να συγχωρεί. Με έπαιρνε μαζί της παντού: στο χωράφι, στα ζώα, στην εκκλησία. Λες και ήμουν ένα ακόμα απ' τα πλεκτά καλάθια που έπρεπε να κουβαλάει, γεμάτα χόρτα, ντομάτες, κεριά, λουλούδια... ανάλογα. Κι αυτό το «πάντοτε μαζί» γράφτηκε μέσα μου πιο βαθιά απ' όλα τα χάρδια του κόσμου. Γιατί ήταν ό,τι μου είχε στερήσει η μάνα μου. Μύριζε τριφύλλι και άχυρο. Τα καλοκαίρια μέναμε σ' ένα καλύβι. Τα βράδια μάζευε καπνό. Μια φορά σηκώθηκα να πάω μαζί της. Με έντυσε με κάτι κουρέλια, μου έβαλε κι ένα μαντίλι και μ' άφησε να κοιμάμαι ανάμεσα στις αράδες με τα φυτά. Το πρωί με σήκωσε, με πήγε στο κρεβάτι και μου 'πε: «Τυχερή ήσουνα. Δε σ' έφαγε κανένας σκορπιός». Αντί να τρομάξω, αγάπησα τους σκορπιούς που

στάθηκαν ελεήμονες. Αλλά δεν ξανασηκώθηκα να την ακολουθήσω βράδυ. Τις ώρες που δούλευε – σχεδόν όλες δηλαδή – έπαιζα με τα ζώα. Κατσίκια, κότες, κανένα γατάκι. Βατράχια, κόκκινα καβούρια απ’ το κανάλι που έφερνε το νερό. Έμαθα να κολυμπάω στο ποτάμι. Με τα ψάρια και τα χέλια.

Οι γονείς μου έρχονταν κάθε τόσο για επιστασία και συγχώρεση. Δεν έπαιρναν τίποτε από τα δυο. Το σώμα και η ψυχή μου μεγάλωναν ερήμην τους.

Μια φορά πήγαμε στην αδερφή της γιαγιάς, την Αλέξω.

«Αχ, τι καλό που είσαι», μου είπε κοιτώντας με με μάτια θολά από τον καταρράχτη. «Κάτσε, να σου φέρω κατιτίς». Ήρθε ύστερα από λίγο με ένα νεκρό κουνέλι. «Να το φας, να μεγαλώσεις, να γίνεις τσουπά τρανή». Έμεινα να κοιτάζω το πτώμα με μάτια γουρλωμένα. Κουνέλι έφαγα μετά τα τριάντα μου. Πάντα με την αίσθηση πως ευθύνομαι για τον θάνατο ενός αθώου.

Έτσι ήταν στο χωριό. Ζωή και θάνατος. Δουλειά. Χώμα. Ταφή-σπορά και άνθιση-καρπός. Απλά. Κι αυτή η απλότητα, όσο σκληρή κι αν φαντάζει, με έσωσε απ’ τον λαβύρινθο που περίμενε να με καταπιεί στην πόλη.

Μια άνοιξη ένας μπάρμπας μού χάρισε ένα τραγάκι. Κοιμόμουν μαζί του. Βοσκούσαμε μαζί, εκείνο χορτάρι κι εγώ ελευθερία. Μαζί μαθαίναμε να χοροπηδάμε, να δραπετεύουμε, να χαϊδεύομαστε. Πέρασε ένα καλοκαίρι. Το φθινόπωρο θα πήγαινα σχολείο. Στην πόλη. Ήρθανε οι γονείς μου και με πήρανε. Το τραγάκι τρελάθηκε. Κανείς δεν μπορούσε να το πλησιάσει. Κουτούλαγε τη γιαγιά, κι εκείνη βούρκωνε γιατί ένιωθε τον πόνο του. Το έσφαξε τελικά, και ηούχασαν κι οι δυο.

Εμένα δε με σφάξανε. Με έστειλαν στο δημοτικό.

Είναι αλλόκοτη εμπειρία το σχολείο. Βασικός του σκοπός, να σε ξεμάθει αυτά που ξέρεις. Και δευτερευόντως να σε κόψει ή να σε τεντώσει – ένας κρατικός Προκρούστης – όσο χρειαστεί για να έρθεις στα μέτρα της «ομάδας». Σήμερα τις έχουμε περί πολλού τις ομάδες· την ομαδική δουλειά, τα ομαδικά αθλήματα, τη συνεργασία. Στην πραγματικότητα δεν είναι παρά ένας τρόπος για να σε ρουφήξει η χοάνη και να σε βγάλει ίδιο, λειασμένο, έτοιμο. Και μέσα απ' το σωρό να προκύψει ο ανερχόμενος ηγέτης – «το παιδί σας δεν είναι ανυπάκουο· έχει ηγετικές ικανότητες» – που σαν το τσοπανόσκυλο θα φυλάει και θα οδηγεί το κοπάδι. Εγώ δεν ήμουν τσοπανόσκυλο, αλλά ούτε και μέλος του κοπαδιού. Δεν είναι που δεν ήθελα, αλλά που δεν μπορούσα, γιατί πάντοτε διάλεγα το λάθος βήμα. Το πρώτο και τελευταίο χαστούκι της ζωής μου το έφαγα από δασκάλα την ώρα του χορού: λάθος βήμα. Λάθος βλέμμα. Λάθος διάθεση.

Φτάνω στο σπίτι. Ψάχνω στην τσάντα για το κλειδί, χάος: τσιγάρα, άδεια κουτιά από τσίγλες, αποδείξεις, σερβιέτες, πορτοφόλι, φιλτράκια, αναπτήρες. Τελικά το βρίσκω. Ανοίγω την είσοδο της πολυκατοικίας, η πόρτα τρίζει, εγώ τρέμω, σκέφτομαι πως λέρωσα το πόμολο με αίμα και σε δυο τρεις ώρες που θα ξυπνήσουν όλοι θα το δουν, θα αναρωτιούνται. Βρίσκω ένα χαρτομάντιλο, το σκουπίζω βιαστικά – δε με πολυνοιάζει κιόλας, μόνο μην τρομάξει κανένα παιδί. Δεν τα συμπαθώ, αλλά δε φταίνε. Ούτε για το αίμα, ούτε και για την αντιπάθεια. Ασανσέρ. Κι άλλοι τριγμοί, τραντάγματα, η αίσθηση της κλεισούρας και του κενού μαζί. Τρίτος όροφος, ξύλινη πόρτα, κλειδί.

Μπαίνω. Και... Είμαι άπνη, αλλά δε θέλω να κοιμηθώ. Είμαι πιωμένη και δε θέλω να πιω. Διψάω. Πετάω την τσάντα μου στο πάτωμα και πηγαίνω στην κουζίνα. Βάζω ένα ποτήρι νερό. Το πίνω κοιτάζοντας τα αιμάτινα αποτυπώματα στο χρώμα της σκουριάς. Σωριάζομαι στον καναπέ και στρίβω τοιγάρο. Τι έγινε απόψε; Τι έκανα; Τι κάνω αυτούς τους μήνες, αυτά τα χρόνια, σ' αυτή τη ζωή;

Όταν ο Ταουκόκ θέλει να μπει μέσα της, η Κίτρι τρέμει. Τον παίρνει απ' το χέρι και με βήμα γοργό τον οδηγεί μακριά απ' τα βλέμματα των άλλων. Όλο το δάσος είναι δικό τους, παντού έχουν φωλιές. Αυτή τη φορά τον πηγαίνει κοντά στο ποτάμι, στο πέτρινο πλάτωμα. Όρθια ακόμα, με τα φλογισμένα του μάτια να χαϊδεύουν το κορμί της, απλώνει το χέρι, λύνει τη ζώνη του. Το μέλος του αποκαλύπτεται ορθωμένο, σκληρό από πόθο, και μεμιάς το σώμα της φωνάζει από λαχτάρα να τον δεχτεί. Ξαπλώνουν. Κοιτάζονται στα μάτια. Από κάτω της ο βράχος σκληρός, την κάνει να νιώθει κομμάτι της γης, πέτρινη κι αυτή και συγχρόνως γεμάτη ζωή, όπως όλα τριγύρω. Το χέρι του γλιστράει ανάμεσα στα πόδια της. Τώρα η Κίτρι δονείται ολόκληρη, σαν μουσικό όργανο στα χέρια του σαμάνου. Τον τραβάει να ανέβει πάνω της, ανοίγει τα πόδια, και το σκληρό του μέλος βρίσκει τον δρόμο σαν πύρινο σπαθί που βυθίζεται μέσα της δίχως να την καίει. Την ώρα που οι δυο τους ενωμένοι κραυγάζουν από ηδονή, ο Ιερός βρυχάται, κι απ' τα στήθη της γης αναβλύζει το γάλα που μας θρέφει όλους.

Σβήνω το τοιγάρο, κλείνω τα μάτια. Τι ώρα να 'ναι; Ο ήλιος έχει ανέβει ψηλά πάνω απ' τη θάλασσα, ο άνεμος κοπάζει. Κυ-

ριακή σήμερα, σκέφτομαι. Στις παραλίες θα απλωθεί το χαλί των σωμάτων. Δεν μπορώ να μείνω μόνη μου εδώ, θα τρελαθώ. Αλλά πού να πάω; Και με ποιον; Ψάχνω το κινητό για να πάρω τον Δημήτρη – το πιθανότερο είναι να μην έχει κοιμηθεί ακόμα. Ανοίγοντάς το βλέπω πως έχω μήνυμα. Ξέρω από ποιον.

«Δεν ήθελα να σε πληγώσω. Λυπάμαι».

Η συγκαταβατική συγγνώμη του ανθρώπου με το κομμένο χέρι.

«Εγώ πάλι ήθελα να σε πληγώσω πιο πολύ», του γράφω. Στέλνω το μήνυμα και απενεργοποιώ το τηλέφωνο. Τη γλίτωσε ο Δημήτρης. Αυτός τουλάχιστον θα κοιμηθεί.

Σηκώνομαι απ' τον καναπέ για να μην κλάψω. Η κίνηση πάντα αναχαιτίζει το ανεξέλεγκτο συναίσθημα. Βγάζω τα ρούχα μου, τα πετάω κι αυτά στο πάτωμα, μπαίνω στο μπάνιο. Το πρόσωπο που βλέπω στον καθρέφτη, παραδόξως, μου αρέσει. Πυκνά φρύδια, έντονα ζυγωματικά, ανακατεμένα σγουρά μαλλιά, ψηλός λαιμός, μάτια κουρασμένα απ' το ξενύχτι, λιγάκι κόκκινα απ' το αλκοόλ. Τα στήθη μου παραμένουν στητά, η κοιλιά μου λεία. Δε θέλω να βλέπω το γυμνό μου σώμα, ετούτη την ώρα φαντάζει σαν πεδίο προδοσίας. Μπαίνω στο ντους κι ανοίγω το νερό. Η παγωμένη του ροή μου κόβει την ανάσα. Μετά σιγά σιγά το συνηθίζω. Βγαίνω χωρίς να σκουπιστώ, απλώνω μια πετσέτα στο κρεβάτι και ξαπλώνω.

Έμαθα να κολυμπάω σ' ένα ποτάμι. Κατέβαινε παγωμένο απ' το βουνό και χυνόταν στη λίμνη, που φάνταζε πάντοτε πολύ μακρινή, σαν καρτ ποστάλ από ξένη χώρα. Είχα ένα μαγιό λεοπαρδαλέ, δανεικό απ' την ξαδέρφη μου, και κάτι πόδια κα-

λαμάκια, όλα δικά μου. Βουτούσα στη φυσική πισίνα, τη λαξευμένη στον βράχο, κι η καρδιά μου έτρεμε. Φοβόμουν πάντα ότι κάποιο μαύρο χέλι παραμόνευε ανάμεσα στα γλιστερά βράχια και τα βρύα. Δεν το 'δα ποτέ· δεν το αντάμωσα. Μόνο βατράχια έβρισκα θαμμένα στην απαλή λάσπη της όχθης. Όταν ήταν κάποιο αγόρι μπροστά, εμείς τα κορίτσια δε νιώθαμε άνετα. Κι αν εμφανιζόταν κανένας άντρας, ξέραμε πως το παιχνίδι είχε τελειώσει και ήταν ώρα να φεύγουμε. Στο ίδιο ποτάμι έπλεναν την άνοιξη οι γυναίκες το μαλλί απ' την κουρά των προβάτων. Έπειτα το έγνεθαν κι έφτιαχναν νήμα για τον αργαλειό. Ναι, το ποτάμι συνωμοτούσε με τις γυναίκες. Οι άντρες δεν είχαν θέση εκεί.

Με πήρε ο ύπνος – δεν ξέρω για πόση ώρα, αλλά σίγουρα δεν είναι ακόμα μεσημέρι. Φοράω ένα μακό και πηγαίνω στην κουζίνα να φτιάξω καφέ. Ανοίγω το κινητό μου. Κανένα μήνυμα. Κοιτάζω την ώρα: εντεκάμισι. Πάλι καλά. Όσο ανακατεύω τον νεσ να λιώσει μες στο κρύο νερό του ποτηριού, αναρωτιέμαι αν είναι πολύ νωρίς για να πάρω τον Δημήτρη. Σε κάποιον πρέπει να μιλήσω, είναι ανάγκη. Δεν έχω και πολλούς φίλους στα Χανιά. Ναι, εντάξει, είναι νωρίς, αλλά δε με νοιάζει. Ας τον ξυπνήσω. Ή μήπως όχι ακόμα; Ανοίγω τον υπολογιστή και συνδέομαι στο facebook. Πρώτη φωτογραφία στο χρονολόγιό μου αυτή που βγάλαμε όλοι μαζί χτες το απόγευμα. Μόλις χτες το απόγευμα. Σαν να έχει περάσει μια ζωή από τότε. Εκείνος δίπλα μου, χαμογελαστός, με το κεφάλι ελαφρά στραμμένο στο πλάι, με τα πόδια ανοιχτά, να πατάει γερά στη γη, και το ένα χέρι απλωμένο γύρω απ' τους ώμους μου. Κοιτάζω την έκ-

φρασή μου. Χαμογελάω σαν ηλίθια. Αλλά το βλέμμα μου είναι σκοτεινό. Γιατί την ανέβασε; Κλείνω τον υπολογιστή και ξαναπιάνω το τηλέφωνο.

«Δημήτρη, σε ξύπνησα; Η Ανδρομάχη είμαι».

«Μμμ».

«Θες να κοιμηθείς; Να σε αφήσω;»

«Έγινε τίποτα;»

«Πολλά».

«Θες να 'ρθεις από δω για καφέ;»

«Σε κανένα μισάωρο;»

«Μμμ. Ναι. Μη χτυπήσεις το κουδούνι, δε δουλεύει. Θ' αφήσω το κλειδί κάτω απ' το πατάκι».

«Εντάξει. Θα φέρω κρουασάν».

«Σε περιμένω».

«Τα λέμε».

Παίρνω το ποδήλατο απ' το γκαράζ και πηγαίνω προς το κέντρο. Η πόλη είναι σχεδόν άδεια – Κυριακή πρωί, τα μαγαζιά κλειστά. Μόνο τουρίστες περιφέρονται με χάρτες στα χέρια. Σταματάω στο Δεκατρία, στην Πλατεία 1866, και παίρνω κρουασάν και τυρόπιτες. Ξανά πετάλι προς τα Ταμπακαριά. Ο Δημήτρης μένει σ' ένα σπιτάκι αλλόκοτο, πίσω από ένα παλιό ταμπάκικο που το βρέχει η θάλασσα. Δεν έχει αυλή, μια πόρτα ξύλινη ακριβώς πάνω στον δρόμο. Το πατάκι είναι στο κατώφλι. Το ανασηκώνω, βρίσκω το κλειδί. Ανοίγω και μπαίνω σαν σε δικό μου σπίτι. Ηουχία και μισόφωτο – τα παντζούρια κλειστά. Ακούω τη φωνή του απ' το πάνω πάτωμα, εκεί που είναι η κρεβατοκάμαρα.

«Ήρθες κιόλας;»

«Κατέβα, έφερα πρωινό».

«Έρχομαι».

Ύστερα από λίγο τον βλέπω μαχμουρλή στη σκάλα.

«Συγγνώμη, ρε Δημήτρη, αλλά δεν την πάλευα μόνη μου».

«Δεν πειράζει. Κάθισε να φτιάξω καφέ και τα λέμε».

«Τι ώρα κοιμήθηκες;»

«Θα ήταν εφτά. Τι ώρα είναι τώρα;»

«Δώδεκα».

«Πάλι καλά. Μη νοιάζεσαι. Έχω ρεπό σήμερα. Ψήγεσαι για καμιά θάλασσα;»

«Θα γίνεται χαμός παντού».

«Μη σε νοιάζει, ξέρω εγώ μέρη».

Στο μεταξύ έχει πάει στο κουζινάκι, ανασκαλεύει στα ντουλάπια, ακούω την καφετιέρα να γουργουρίζει.

«Τσακωθήκατε;»

«Μπορείς να το πεις κι έτσι».

«Αναμενόμενο».

«Ναι. Μπορεί. Δεν ξέρω».

«Περίμενε να γίνει ο καφές και μου τα λες όλα».

Ύστερα από λίγο έρχεται με δυο φλιτζάνες. Καθόμαστε στον φθαρμένο καναπέ με το κάλυμμα από караβόπανο, πλάι πλάι, σαν τις συμπεθέρες. Ο Δημήτρης ορμάει στις τυρόπιτες. Εγώ δεν έχω όρεξη. Μπουκωμένος αρχίζει να με ρωτάει. Και τότε συνειδητοποιώ πως δεν έχω τίποτα να του πω. Πως ό,τι κι αν πω δεν έχει νόημα, γιατί θ' ακουστεί τραγικά κοινότοπο σε σχέση μ' αυτό που βιώνω. Σε σχέση με τη λύτρωση που σαν ξυράφι χαράζει το δέρμα μου κι αφήνει να βγει από μέσα μια άλλη Ανδρομάχη.

«Λέγε, λοιπόν, μη με σκας!»

«Μπα, τι να σου πω. Άσ' το, μπορεί αργότερα».

«Τσακωθήκατε».

«Όχι ακριβώς».

«Τα βρήκατε;»

«Ούτε».

«Έμαθε κανένας απ' το συγκρότημα τίποτα;»

«Όχι, αλλά η μικρή σίγουρα θα μάθει».

«Ποια; Η Λίλιαν;»

«Μμμ».

«Γιατί;»

«...»

«Μη μου πεις ότι ο Αντώνης... με τη Λίλιαν...»

«Στην τουαλέτα του μπαρ».

«Τους είδες;»

«Ναι».

«...»

«Σειρά σου να σωπάσεις, ε;»

«Τι να σου πω, ρε Ανδρομάχη».

«Άσ' το σου λέω, τίποτα».

Πίνω καφέ και καίγομαι. Θα 'θελα να μπορούσα να του εξηγήσω πώς νιώθω, πώς ένιωθα πριν από λίγες ώρες, όταν έφυγα απ' τη Συναγωγή, όταν πήρα τον δρόμο για το σπίτι.

«Για πες; Πού θα με πας για μπάνιο;»

«Στα Σεϊτάν Λιμάνια».

«Ρε συ Δημήτρη, δεν ξέρω αν αντέχω να κατέβω ως εκεί. Είμαι άπυνη όλη νύχτα».

«Εσύ λες πως δε θες κόσμο. Ιούνιο μήνα και Κυριακή, μόνο

εκεί μπορεί να είναι ήσυχα. Εκτός κι αν έχεις όρεξη για νότια».

«Νότια αποκλείεται. Εντάξει, Σεϊτάν Λιμάνια. Αλλά θα πρέπει να περάσουμε απ' το σπίτι να πάρω ένα μαγικό».

Στο χωριό μου τα παιδιά δεν είχαν καμιά αξία. Ή μάλλον άξιζαν περίπου όσο και τ' αρνιά ή τα κατσίκια. Ως μελλοντική προσοδοφόρος πηγή. Κυρίως τ' αγόρια. Εμείς οι «τσούπες» ήμασταν ακόμα πιο χαμηλά στην ιεραρχία. Ανύπαρκτες παρεκτός και δημιουργούσαμε πρόβλημα. Παρατηρούσα την όλη κατάσταση πατώντας με το ένα πόδι στο πατρικό μου, στην Αθήνα, οπότε δεν ένιωθα να με αφορά και πολύ. Αλλιώς θα ασφυκτιούσα.

Σκέφτομαι πως ίσως γι' αυτό παιδιά και γυναίκες καταφεύγαμε τόσο συχνά στο αλλότριο. Εγώ στις νεράιδες. Ο ξάδερφός μου ο Πανάγος στους καλικάντζαρους. Η ξαδέρφη μου η Άννα στις ξωθιές, που είναι μεν σαν τις νεράιδες, αλλά και κακές, άγριες κι επικίνδυνες. Από κάπου έπρεπε να 'χεις να πιαστείς, κάτι που να σου δίνει πάτημα ν' αντέξεις τον πραγματικό κόσμο. Η θεία μου πάλι και η γιαγιά η Μάχη είχαν τους αγίους, που τις συντρόφευαν σαν άνθρωποι αληθινοί, αποκρίνονταν στις ερωτήσεις τους και ικανοποιούσαν αιτήματα, φτάνει να έκανες μετά το τάμα και να μην αθετούσες την υπόσχεση.

Κι όμως, ο θεός μου ο Άνθιμος ήταν άνθρωπος μαλακός, δε φερόταν ποτέ σαν κύρης κι αφέντης, πάντα του γλυκομίλητος και χαμογελαστός, σκιαζόταν το αίμα, σεβόταν τα ζώα κι έπαιζε μ' εμάς τα παιδιά. Δεν ήταν αυτός η πηγή του κακού. Το κατάλαβα νωρίς. Κι επίσης νωρίς συνειδητοποίησα πως οι ίδιες οι γυναίκες ήταν αυτές που διατηρούσαν την πατριαρχία, απ' αυ-

τές πήγαζε η σκληρότητα απέναντι στους αδύναμους, οι ίδιες αυτές που μας κανάκευαν ήταν κι οι πιο αοστηρές στις αταξίες μας. Ο θεός μου δεν απαιτούσε ποτέ. Η θεία, όμως, έτρεχε να του πλύνει τα πόδια όταν εκείνος γυρνούσε στο σπίτι. Ο θεός δεν απαγόρευε ποτέ – ίσα ίσα που ενθάρρυνε τις αποκοτιές μας. Η θεία ήταν αυτή που στα δώδεκά μου, στις καλοκαιρινές διακοπές, αποφάσισε πως δεν μπορούσα πια να πηγαίνω με τα παιδιά στην πλατεία, γιατί ήμουν «κορίτσο πράμα», «τσούπα σωστή». Και η γιαγιά συγκατένευε, μόνο που ταυτόχρονα με παρακολουθούσε άγρυπνη, με βλέμμα γεμάτο ερωτηματικά, σαν να περίμενε, σαν να ήθελε να αντιδράσω. Σαν να ήλπιζε πως εγώ τουλάχιστον θ' αντιδρούσα. Κι αλήθεια, πολλές φορές σήκωνα παντιέρα στα «όχι» και στα «μη» τα επιβεβλημένα κι έκανα του κεφαλιού μου. Μπορούσα, γιατί κατά βάθος πάντοτε ήξερα πως ήμουν απ' αλλού και πως σύντομα θα επέστρεφα σ' αυτό το αλλού. Όπως επίσης ήξερα πως αυτό το «αλλού» θα ήταν ακόμα πιο σκληρό μ' εμένα και τη γυναικεία μου φύση. Γιατί όταν πήγα να ζήσω με τους γονείς μου, ξεκινώντας το σχολείο, εκείνοι πέτυχαν μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα αυτό που στο χωριό ποτέ δεν είχε γίνει: έσπειραν μέσα μου την ντροπή. Ντροπή για μένα, για το κορμί μου, για το φύλο, για τις ανάγκες και τις αδυναμίες μου. Ειδικά τις αδυναμίες δεν τις συγχωρούσαν ποτέ.

Σε όλη τη διαδρομή για τα Σεϊτάν Λιμάνια, φέρνω στον νου μου εικόνες της περασμένης βραδιάς. Δεν μπορώ να κάνω αλλιώς. Ξεκίνησε ως συνήθως με την πρόβα μας, στο σπίτι της Σταυρούλας. Εγώ, ο Δημήτρης, η Λίλιαν, ο Τάκης, ο Αντώνης

και η ίδια η Σταυρούλα, που ήταν βραχνιασμένη και μ' άφησε να τραγουδάω μόνη μου. Δεν έχω πρόβλημα μ' αυτό, αλλά κάποια τραγούδια τα παιδιά τα έχουν βγάλει πάνω στη δική της φωνή και δυσκολευτήκαμε να συντονιστούμε. Η Λίλιαν επέμενε: «Ας μην τα πούμε αυτά, τι πειράζει;» Δεν είχε κι άδικο. Λογικά η φωνή της Σταυρούλας θα είναι μια χαρά ως το επόμενο Σάββατο. Αλλά οι άλλοι διαφωνούσαν. Πρώτος απ' όλους ο Αντώνης. «Όχι, η Ανδρομάχη μπορεί να τα πει. Έλα, πάμε πάλι από λα». Μετά το τρίτο ποτήρι κρασί άρχισα να λύνομαι. Κι όπως γίνεται πάντα, όταν λύνομαι μπορώ να τραγουδήσω σχεδόν τα πάντα. Και ήταν όμορφα. Ένιωθα το βλέμμα του πάνω μου, κι ας είχα τα μάτια κλειστά· αυτό το βλέμμα που απ' τον πρώτο καιρό μου φαινόταν σαν μια φωτιά ικανή να σε λιώσει και να σε ξαναπλάσει. Κοιτούσα πού και πού τα χέρια του στις χορδές, τον τρόπο που αγκάλιαζε την κιθάρα και έφερνα στον νου μου εκείνη τη μία και μόνη βραδιά στο Ρέθυμνο. Και δε μου έκανε εντύπωση που η Λίλιαν όλο στριμωχνόταν δίπλα του. Πάντα το έκανε. Κι εκείνος ποτέ δε διαμαρτυρόταν. Ούτε έδειχνε να νοιάζεται όμως.

«Τι σκέφτεσαι;»

«Τίποτα».

«Α! Πάντως να ξέρεις, κάνει θόρυβο αυτό το τίποτα».

«Άσε με, Δημήτρη, να χαρείς. Πες μου, πώς πήγε η βραδιά σου; Εσύ έφυγες κατά τις δώδεκα, ε;»

«Ναι, με περίμενε ο Μιχάλης να αλλάξουμε βάρδια. Γίνεται χαμός στον Πλατανιά, φουλ σεζόν».

«Είχε δουλειά δηλαδή».

«Να φαν κι οι κότες».

Μαντεύω πως κάτι ακόμα θέλει να μου πει, αλλά διστάζει. Το βλέμμα του καρφωμένο στον δρόμο, τα λεπτά του μπράτσα τεντωμένα κρατούν το τιμόνι, λίγος ιδρώτας στο μέτωπο. Κι άλλο συναισθηματικό μπλέξιμο, σκέφτομαι.

«Έλα, πες, τι άλλο έγινε χτες. Μόνο δουλειά;»

«Ε, να... Γνώρισα κάποια».

Μετά βίας καταφέρνω να συγκρατήσω έναν αναστεναγμό απελπισίας.

Έτσι είναι· τα ζωντανά πάθη πρέπει να προηγούνται των νεκρών. Σκέφτομαι «νεκρά» και κοιτάζω τα χέρια μου περιμένοντας να δω ξανά το αίμα του. Θα 'θελα να το γευτώ, να το πιω. Ο Δημήτρης μου ρίχνει μια λοξή ματιά.

«Δε θα με ρωτήσεις;»

«Τι πράγμα;»

«Σου λέω, γνώρισα κάποια!»

«Α, ναι, πες μου».

Αναστενάζει βαθιά κι ανοίγει το ραδιόφωνο. Παράσιτα, τοπικός σταθμός με κρητικά, κι άλλα παράσιτα. Το κλείνει.

«Έλα, Δημήτρη, πες μου».

Καταλαβαίνω πως έχει ενοχληθεί από το χλιαρό μου ενδιαφέρον. Δε φαντάζεται πώς νιώθω αυτή τη στιγμή. Παρά τη φιλία μας, μας χωρίζει η άβυσσος της ηλικίας και του φύλου. Δεν είμαι αδιάφορη για τα πάθη του, αλλά ο πόνος μπουκώνει τις αισθήσεις μου, ναρκώνει τα αντανακλαστικά μου. Κι είναι και το άλλο: ο Δημήτρης ερωτεύεται με πάθος κάθε τόσο, διάφορες άγνωστες κοπέλες. Αρκεί ένα όμορφο πρόσωπο, ένα λυγρό σώμα και μια υπαινικτική ματιά. Ο φίλος μου είναι ένα μωρό που βυζαίνει έρωτα χωρίς ποτέ να χορταίνει.

Ενώ διασχίζουμε το άγονο, απόκοσμο τοπίο προς τα Σεϊτάν Λιμάνια, μαθαίνω ότι τη λένε Σοφία. Είναι είκοσι τριών χρόνων κι έχει έρθει στα Χανιά για διακοπές.

«Θα μείνει δέκα μέρες ακόμα. Μετά...»

«Μετά τι;»

«Βλέπουμε».

Τον χτυπάω παρηγορητικά στον ώμο.

«Αν δεν το ζήσεις, δεν μπορείς να ξέρεις, σωστά;»

«Σωστά», λέει και μου χαμογελάει.

Μέσα μου σκέφτομαι πόσο υπερτιμημένη είναι η έννοια της εμπειρίας στον κόσμο που μεγαλώσαμε. Της εμπειρίας και της ομορφιάς. Στα περισσότερα θέματα, στα πιο βασικά, η εμπειρία δε σε βοηθάει να μάθεις. Γι' αυτό όλοι κάνουμε τα ίδια λάθη ξανά και ξανά. Μέσω της εμπειρίας απλώς επιβεβαιώνουμε τον κανόνα της ζωής μας – όποιος κι αν είναι αυτός. Όσο για την ομορφιά... Δεν ξέρω.

Ποτέ δεν υπήρξα Αφροδίτη. Ακόμα όταν το σκέφτομαι νιώθω ένα τοίμημα στο στήθος, μια αίσθηση οργισμένης ματαιώσης, που μπορεί να έχει αμβλυνθεί με τα χρόνια αλλά είναι πάντοτε εκεί, παρούσα. Δεν υπήρξα ποτέ μία από εκείνες τις γυναίκες που ένα νεύμα τους αρκούσε για ν' ανοίξουν μπροστά τους οι δρόμοι, που μ' ένα σκέρτσο μπορούσαν να γοητεύσουν όποιον ήθελαν, που έκαναν τους άντρες να τρέχουν στο κατόπι τους. Έπρεπε να παλεύω για όλα. Να παλεύω με τα μαλλιά μου που πετούσαν, με τα κιλά που με στρογγύλευαν, με τα τακούνια που με έκαναν να σκοντάφτω, με την αμηχανία εκείνης που προσπαθεί να είναι ωραία. Όχι, δεν υπήρξα Αφροδίτη. Γι' αυτό όμως έγινα Ανδρομάχη. Και να, σήμερα το πρωί, ο